

A magyar nyelv alapkérdései

Dr. Grandpierre Atilla

Nyelvünk jelentősége – első közelítésben

Nyelvünk nélkülözhetetlen, alapvető és felmérhetetlenül jelentős kincsünk, olyannyira, mint testünk, lelkünk, életünk, és mint az éltető levegő, aminek jelentőségét rendszerint nem értékeljük, hiszen minden erőfeszítés nélkül elérhető, rendelkezésünkre áll. Életfontosságú, hogy felfigyeljünk nyelvünk értékeire, mert akkor tudunk igazán élni nyelvünk emberformáló, teljesebb emberré tevő értékeivel, ha tudjuk, mik ezek. Tegyük fel magunkban a kérdést: milyen értéket képvisel számunkra anyanyelvünk, a magyar nyelv?

Ember voltunkat nyelvünknek köszönhetjük. Az ember attól vált emberré, hogy öntudata kigyulladt – és az emberi öntudat a nyelv feltalálásával született meg. Nehéz felmérni, milyen elképesztően hatalmas változást jelentett az emberré válás – de egy biztos: Az emberi nem elnevezése – Homo sapiens, azaz Bölcs ember, a tudásra utal, és tudás nem létezik nyelv nélkül. *Létezik bennünk egy isteni szikra, az értelem és a lélek szikrája, és ez a szikra akkor kap lánggra, ha rátalál a nyelvre.* Nyssai Gergely (Diss. XII. Contra Eunomium ed. 1638, II. P. 708) a nyelv keletkezését az Isten által az emberek természetébe oltott logikai tehetségre vezette vissza.

A nyelv nemcsak a fogalmi gondolkodás alapja, gondolataink megfogalmazója és kifejezője, eszköze. A nyelv *tartalma, a nyelvünkben rejlő tudás és szellemi hatóerő* talán még fontosabb: ez az a szemlélet, az a gondolkodásmód, amely a nyelv szóalkotásában, mondatalkotásában, összefüggésrendszerében megnyilvánul, és amely érzelmi- és gondolatvilágunkat alapvetően befolyásolja. A nyelv éltető összefüggésrendszere minden egyes érzés- és gondolat-elemünkhöz elér. Hasonlóan ahhoz, ahogy érrendszerünk, idegrendszerünk egész szervezetünk minden sejtjét átjárja és élettel, érzéssel és tettvágygal tölti fel, nyelvünk jelentéssel, lelki-szellemi hatóerővel tölti fel egész lényünket. A nyelv emberi mivoltunk, közösségi lény mivoltunk szellemi magaslatokra felemelője, személyiségünk egyik legfontosabb megformálója. „A magyar nyelv kincsei a szellem és a lélek drágakövei, a magyar ősmúlt kincsei. A magyar szív, ész és tett legkorábbi megnyilvánulásai rögződtek benne, bámulatosan letisztult alakban” – hívják fel a figyelmet Molnár Zsolt és Molnárné Czeglédi Cecília „A tiszta magyar nyelv kincseinek megőrzése és tanítása” című alapvető művükben (megjelent 2009-ben, 28. old.) mindannyiunk életének nyelvünkben rejlő, lélek-nemesítő értékeire.

„Az emberi elme nagyszerű alkotásai között aligha van még egy, mely alapvető fontosságban vetekedhetnék a nyelvvel. A nyelv, gondolataink, érzelmeink kicserélésének ez a mindennapi használatú eszköze mindennemű emberi fejlődésnek egyik legfőbb tényezője, sőt föltétele. Neki köszönhető legnagyobbreszt, hogy az egymást követő nemzedékek tapasztalatai halmozódhatnak, s az utódokra átszállhatnak. Kétségtelen, hogy a tagolt, hajlékony emberi nyelv *az emberiség legnagyobb vívmánya*” – írja Bárczi Géza: „A magyar nyelv életrajza” c. könyvében (a szerző kiemelése – G. A.). Anyanyelvünk, ahogy Czákó Gábor fogalmaz, *„páratlan világmegértő mód- és rendszer”* (A szabir titok, 2013, 95. old.). „A nyelv tudat-, felfogás- és értékrendszerünket, sőt alapvető magatartásunkat is a bölcsőtől kezdve a legmaradandóbban befolyásolja, vetekedve a szülői-nevelői és általános hatásokkal” – írja Lange Irén (A magyar nyelv sajátosságai hagyománytörő lingvisztikai szempontból. 1999).

A nyelv adománya az a kapocs, mely az emberiség óriás szervezetének minden részét összeköti – hangsúlyozza W. H. J. Bleek „A nyelv eredetéről” című tanulmányában. Hozzátehetjük: a nyelv adománya az a kapocs, amely személyes életünket az emberre jellemző tudati szinten átélhetővé és irányíthatóvá, hivatásunk, vágyaink és terveink megvalósítására alkalmassá teszi. *A nyelvnek döntő jelentősége van az emberi tudás, szellem, művelődés, társadalom minden terén.* Ahogy Herder megfogalmazta, az emberi eszmélés első – és gyökük hozzá: mindmáig legnagyobb jelentőségű – jegye a nyelv feltalálása.

Minden nyelv értékes, különösen azok a nyelvek, amelyek alkalmasak az egész emberi tudás számunkra hozzáférhetővé tételére. Fontos tudnunk, hogy ilyen nyelvből mindössze pár tucat létezik, köztük a magyar nyelv (Balázs Gábor: Magyar nyelvhelyességi lexikon, 2002, 24. old.). Nyelv nélkül sem gondolkodásunk, sem személyiségünk, sem megismerő, alkotó és érző-képességünk nem fejlődne ki az emberi nemet jellemző fokra. A nyelveknek tehát alapvető, emberi mivoltunkat lényeges módon meghatározó, lelkünket-szellemünket felemelő jelentősége van számunkra. A nyelv a megismerés legfőbb eszköze, és a megismerés az emberi nem egyik legszentebb célja és hivatása. A nyelv értékei akkor kapcsolódnak be igazán az életünkbe, ha tudatosítjuk őket magunkban. De milyen értékekről van szó?

A nyelv értékét érzések és gondolatok megfogalmazására és átadására alkalmas volta, a nyelv megalkotásában testet öltött érzések és gondolatok minőségi fejlettsége és életünk számára nyerhető értelme jelenti. Könyvünk ezen fejezetében anyanyelvünk, a magyar nyelv teljesebb felfedezését szeretnénk elősegíteni. Ehhez először is vegyük sorra a magyar nyelv legfőbb jellemzőit.

A magyar nyelv legfőbb jellemzői

Bárczi Géza, egyik legnagyobb nyelvtörténészünk 1975-ben megjelent „A magyar nyelv jelleme” című tanulmányában kimutatja, hogy a magyar nyelv sok vonásában lényegesen különbözik más nyelvektől. Eredményeit igyekeztünk kiegészíteni és értelmi egységekbe csoportosítani. Ennek alapján a magyar nyelv legfőbb jellemzői közül a következőket emeljük ki:

– **Egységlátó (holisztikus) világszemlélet** (lásd Lange Irén: A magyar nyelv sajátosságai hagyománytörő lingvisztikai szempontból, 1999). Példa: ’szabály’ és ’szabadság’ szavaink egyrészt ellentétes tartalmakat közvetítenek, hiszen a szabály megköt, a szabadság kötetlen; másrészt mindkettő közös gyökere a ’szab’ szó – és ez a ’szab’ ige – könnyen magunk elé képzelhető, *láttató*. Ha képben gondolkodunk, látjuk, ahogy a szabályt meg-*szab*-ja a szabályhozó, ahogy azt is, hogy aki szab-ad, az maga szab-ja meg, mit tesz. Érdeemes észrevenni, a magyar nyelv ezen különös, alapvető sajátosságát, amire Czákó Gábor hívta fel a figyelmet: a magyar nyelv az ellentéteket egyben látja (Beavatás a magyar észjárásba, 2008, 87), a dolgok mélyére látva egységet teremt az ellentétek között (u.ott, 129). Jó példái ennek ikerszavaink, amelyekben a magyar nyelv különösen gazdag: él-hal, kívül-belül, jön-megy.

– **Egységes, következetes, átfogó és lényegkiemelő logikai rendszer**, amely a mondanivaló lényegét emeli ki és ezt állítja az első helyre (Lange Irén 1999). Sőt, mi több, a magyar nyelv egyik leghajmeresztőbb tulajdonsága, hogy a hangoknak szavaink megalkotásában helyi értékük van – mint a matematika egyik vívmányában, a számrendszerekben! Molnár Zsolt és Molnárné Czeglédi Cecília mutatták ki fentebb idézett könyvükben, hogy a szó legelső hangjáé a legnagyobb helyiérték, a következőé kisebb, az azután következőé még kisebb, és így tovább (2009, 66-67. old.). Nyelvünk ezzel összefüggő

sajátsága a tömörség (Bárczi Géza: A magyar nyelv jelleme, 1975, Lange 1999). Világos, hogy a helyi érték feltalása óriási érték a tömörség számára, hiszen a például tízes számrendszerben a tízes helyén álló szám tízszeres értéke a számok rendkívül tömör kifejezését teszi lehetővé – ha a 99-es számot tízes számrendszer nélkül kellene leírnunk, 99 jelre lenne szükségünk. Hasonló tömörség jelentkezik a mondatok szintjén is. Amíg az indoerópai nyelvekben a leglényegesebb mondanivaló a mondat végére kerül, a magyarban a legfontosabb kerül az első helyre, a szórend a fontossági sorrendet tükrözi (Lange 1999). „A magyar azt mondja: zsebemben, a francia: *dans ma poche*, azaz: ben+enyém+zseb. Tehát a francia hallgató először arról értesül, hogy valami, valahol belül van, utána arról, hogy ez a hely kié, s csak a végén derül ki, hogy a kérdéses hely éppen a zseb” – írja Czákó Gábor (2008, 139. old.) Ahhoz, hogy a magyar nyelvben a legfontosabb mondanivaló kerüljön az első helyre, előbb át kell gondolni a mondanivaló egészét, s ennek az egésznek az alapján dől el, melyik elem a legfontosabb a sok közül. *A magyar nyelv lényegkiemelő volta tehát összefügg egységlátó, holisztikus szemléletével.*

– **A tulajdon istenadta volta:** A magyarban nincs habeo-s (bírní) szerkezet [én bírok egy házat – ehelyett: nekem van egy házam; Balázs Géza: A magyar nyelv 36 fő jellemzője, 2002). Amink ’van’, az ugyanúgy ’van’, mint a bolygók, a csillagok: a Teremtőtől kaptuk. Ezzel szemben például a német szólás szerint “Hast du was, bist du was”, jelentése: „Ha birtokolsz valamit, vagy is valaki, azaz nem akárki”. A „Nem a ruha teszi az embert” szólásunkkal ellentétben pedig azt mondja: “A ruha teszi az embert” (Kleider machen Leute) (Lange 1999). Az anyagiak birtoklásának hangsúlyozása helyett a magyar nyelv a lényegeset, életünk lelki, isteni összefüggéseit sem hagyja figyelmen kívül – és ezzel *kiviláglik a tulajdon istenadta szemléletének kapcsolata az egészlátással.*

– **Nyelvünk szemléletes képekre épül.** Mi a magyar nyelven keresztül képekben gondolkodunk, és ez a képies jelleg tanúskodik nyelvünk ősiségéről (Molnos Angéla: A tiszta magyar nyelv fő jellemzői, 2000). Az elvont fogalmak természeti jelenségek megfigyeléséből fakadó, érzékelhető eredete kevésbé homályosult el, mint más nyelvekben (Molnos 2000). A magyar nyelv szemléletében rendkívüli képalkotó erő nyilvánul meg (Balázs Géza: Magyar nyelvhelyességi lexikon. A magyar nyelv 36 fő jellemzője, 2002). A szemléletesség a képekben gondolkodás ismertetőjegye. A képekben gondolkodás az, aminek révén „képben vagyunk”, látjuk az egész képet, mindent, amit tudnunk kell az adott ügyben – tehát *a képekben gondolkodás szorosan összefügg az egészlátással.*

– **Természetközpontú gondolkodás:** *a magyar szóalkotás alapja a szóban kifejezni vágyott, külvilágban vagy belső világunkban lezajló természeti jelenség lényegének megragadása és hangalakba történő természetes, lényeghű átültetése* (Grandpierre K. Endre: Isteni titok. Ősi hangtan. Jegyzetek. Jelölő és jelölt összefüggései). A nevek adásában a névadók az elnevezendő jelenség természeti tulajdonságait, illetve a jelenséggel kapcsolatban támadt érzéseiket, hangzásait, külső formáikat, megismert erejüket öntötték hangalakba. A látvány átültetése hangalakba a kör négyszögesítéséhez, vagy egy látott képet hallható hanggá átalakító tökéletes „fényorgona” feltalálásához hasonlítható feladat. Sőt, többről is van itt szó, hiszen nemcsak a látványt, hanem nemcsak az egyes jelenségeket, de egy egész jelenségvilágot, sőt, és szintén lényeges, a jelenségek sokszoros összefüggéseit is tükrözi a nyelv. Bár ez emberfeletti feladatnak tűnhet, mégsem lehetetlen. A jelenségek összefüggéseinek értelmezése kétségkívül jelentős értelmi tevékenységet igényel – ha jól meggondoljuk, éppen ez a *tudományos gondolkodás* alapja.

Példa: 'ézés' és 'ezés' szavunk azonos 'ez' gyöke (vagy töve?), úgy tűnik, azt jelzi, hogy őseink, akik ezeket a szavakat megalkották, az *ézésben* is egyfajta *ezést* érzékeltek. Lehet, hogy az ézés és a ezés a valóságban is egylényegű? Ma már tudjuk, az elektromágnesesség tudományának 19. századi felfedezése óta, hogy nemcsak a hang, hanem a fény is ezés – elektromágneses ezés, tehát amit látunk, hallunk, érzékelünk, érzünk – az ezés. És ez nemcsak külső érzékszerveink esetében van így. Az élet folytonos változás belső világunkban, ézéseinkben és gondolatainkban is. Ahogy az élet, mint belülről induló, életfenntartó és előrevivő erő (Czuczor Gergely nyomán: *belerő*) hatást gyakorol ránk, testünkre, ézéseinkre, gondolatainkra – ezés áll elő – így keletkezik a természetes ézés. 'Hangulat' szavunkat a rezgéssel kapcsolatos 'hang' szóból képeztük, és a 'hangulat' szó jelentése ézésvilágunk minőségét jelzi. Ha jó a hangulatunk, akkor jól érezzük magunkat. Ahogy Czákó Gábor észrevette: 'bizsergés' szavunkban a „zizegés”-ből „bizegés”, majd „bizsergés” 'z' hangja jelzi, hogy „*apró mozgás belülről rezget minket*” (A szabir titok. 2013, 132. old). Feltehető, hogy a belső indíttatásra születő ézéseink is egyfajta rezgést hoznak létre szervezetünkben, ahogy ezt például az olvasás közben születő belső rezgések is jelzik. Nyelvünk ily módon akár tudományos kutatási program alapjául is szolgálhat, amennyiben felveti az ézéseink születésével kapcsolatos rezgések vizsgálatának kérdését. S valóban, ahogy Molnár Zsolt és Molnárné Czeglédi Cecília (A magyar nyelv lényege. 2012) megemlíti Hinton, Nichols és Ohala 1994-ben megjelent „Sound symbolism” című könyve nyomán: *belső idegrendszerünkben a hang- és a mozgásérezékelés nagyon közel áll egymáshoz*. Nyelvünk megalakotói, csodamód, mintha tudtak volna erről.

Czeglédi Cecília munkáiban felhívja a figyelmet arra, hogy nyelvünk egyik lényeges sajátága a természeti jelenség és hangalakja közötti szoros kapcsolat. Fokozatos és mérhető átmenet állítható fel a hang és jelentés szoros összekapcsolódása és a teljesen szokványos, önkényes nyelvhasználat között. A hangtartalommal nem rendelkező érzéki vagy közvetlenül nem érzékelhető jelenségek beszédhangokkal való felidézését hangfestésnek nevezik. Szavaink hangalakja e szoros kapcsolat révén jelképi erővel bír. A hangszimbolika magában foglalja a hangtartalommal rendelkező jelenségek hangalakba öntését is. A jelentés és hangzás erősíti egymást, közöttük erős összhang van (Czeglédi Cecília: Hangszimbolika a költői nyelvben, 2014).

– **A magyar szóalkotás természeti logikája:** szavaink felépítése, szóalkotásunk következetessége, értelme szorosan kapcsolódik a Természet logikájához, a hasonló szavak képzésében olyan összefüggések állnak fent, mint a Természetben. Példa: 'haj' szavunk nemcsak azt fejezi ki, hogy a *haj*, természeténél fogva, *hajlékony*, *hajlik*, *hajol*, hanem azt is, hogy a haj a hajgumóból *hajt* ki, és miután kihajtott, ugyanúgy egyfajta *héjat*, külső réteget képez fejünkön, mint a kenyéren a kenyér*haj*, a kenyér*héj*.

– **A magyar nyelv gyökrendszerre épül:** A nyugati nyelvészeti hagyományban a szavakat tekintik a legkisebb, alapvető jelentéstani elemeknek, melyeknek már saját, jól meghatározott, különálló, állandó jelentésük és alakjuk van (Molnár Zsolt és Molnárné Czeglédi Cecília, 2012, 21. old.). Sir John Lyons (1977) híres és számos kiadást megért „Semantics” című jelentéstani alpművében kétségbevonhatatlan tényként kezeli, hogy a ragozó nyelvek mélyebb szintű alkotóelemekből építkeznek. „A ragasztó nyelvek esetében a szóalak egyértelmű és változatlan szóalkotó elemek (morfémák) sorozatára bontható, hasonlóan, ahogy az elválasztó (izoláló) nyelvek szavai állandóak; a ragasztó nyelvek esetén inkább a szóalkotó elemek (a morfémák), mintsem a szavak az alapvető nyelvtani egységek”. Az indoeurópai nyelvek elemi egysége a szó. Szavaikat sokszor csak kötött rendben tehetik egymás után a mondatban. Ezzel szemben a magyarban az értelmi alapegység a hang és a

elemeit is ugyanennek az elmének kell feltalálnia, úgy, hogy a hangalak a lehető legszorosabb kapcsolatban álljon a jelölt jelenséggel, megragadja annak lényegét, és amelyek között nem egy feltalálása is rendkívüli, szinte emberfeletti szellemi teljesítmény? Hogyan képes ezen háló-elemek feltalálása közben egyszerre figyelembe venni a többi háló-elemmel fennálló kapcsolatot is? Hogyan lehet ennyi jelentést ilyen tömören és ennyire sokszorosán belevarnani ősi szavaink hangalakjába? Miféle elme képes erre?

– **A magyar hangrendszer a leggazdagabbak közé tartozik** (Bárczi 1975). Nyelvünk magánhangzókban és mássalhangzókban egyaránt rendkívül gazdag (Bárczi 1975, Balázs 2002). Amíg a finn ábécében 28-29 hang szerepel, nyelvünkben jóval több, 40. A magyarban a hangok kiejtése világos, a hangzók tisztán megformáltak, hozzávetőleges, elmosódott hangok nincsenek (Bárczi 1975).

– **Képzőink páratlanul gazdagok:** Egyik legértékesebb kincse a magyar nyelvnek képzőink gazdag bősége, mely az árnyalatok oly szivárványát képes megkülönböztetni, hogy annak párját más nyelvben nemigen találjuk (Bárczi 1975). Hatalmas a rag- és névutórendszerünk (Bárczi 1975). A magyar nyelv képzőinek (formativum) dús gazdagságával felülmúl minden ismeretes más nyelvet (Fischer Károly Antal: A magyar történetírás hanyatlása, 1904). Képzőink gazdagsága rendkívüli tömörséget tesz lehetővé. A magyar „látlak” szót például az angol nyelv három szóval fejezi ki: „I see you”, szó szerinti fordításban: ’én lát te’. Egyetlen ’l’ képzőnk a ’lát’ és az ’ak’ között többet mond, mint az angol ’you’, mert a személyes kapcsolatot is kifejezi: ’l’ hangunk jelentése ebben az összefüggésben: téged. A gyökhöz, törzshöz több képző illeszthető szépen sorban, egymás után; nagyon gyakran 5-6-7 lépés hosszú, vagy még hosszabb képzési lánc építhető (Molnár Zsolt, Molnárné Czeglédi Cecília 2012, 9). Képzőink az elme szóalkotási eszközei. Ha a nyelvet az elmével szervesen összefüggő szellemi szervnek tekintjük, akkor a képzőink és egymáshoz illeszthetőségük tömörsége és páratlan gazdagsága olyan látószerveknek tekinthetőek, amelyek nagyobb választéka és egymáshoz csatlakoztatása a szellemi szemlencsék élesebb, pontosabb képalkotását teszi lehetővé. Ha pedig a szavakat az elme olyan eszközeinek tekintjük, amelyekkel az elme a valóságot kisebb egységekre vágja, akkor az „I see you” nehezebb és tompább késnek bizonyul, mint a „látlak”. Ha megbecsüljük, a magyar nyelv képes élesebbé tenni az elmét.

– **Igéink páratlan gyakorisága:** Jellemző, hogy a magyar a helyváltoztatásra több, mint 1158 (ezerszázötvennyolc!) igét tud, addig az utána következő leggazdagabb európai, az olasz mindössze 26-ot (Czakó Gábor: Helyváltoztatást jelentő igéinkről. Beavatás a magyar észjárásba, 2009, 167-174). A magyar nyelv cselekvés-kedvelő; míg más népek a tétlen elégedettséget értékelik, a magyar nyelv logikája örül a cselekvésnek, a jó munkának. „Jó dolgom van”, azaz jó dolgozni-valóm van, ugyanazt jelenti nálunk, mint az angol „I am well” (jól vagyok), a német „Es geht mir gut” (jól megy nekem), a francia „Je me porte bien” (jól vagyok, ld. Molnos Angéla, 2000).

– **Szókincsünk rendkívüli gazdagsága:** A magyar nyelv igen fejlett nyelv, a természet- és társadalomtudományok mindegyike művelhető anyanyelvi szinten; folyamatosan gazdagodik, alkot új kifejezéseket, befogad és szerkezetébe illeszt másokat. A világon csak pár tucat olyan nyelv van, amelyről mindez elmondható (Balázs Géza: Magyar nyelvhelyességi lexikon. A magyarosság kérdései. A magyar nyelv 36 fő jellemzője, 2002). A magyar nyelv beláthatatlan szókincsé mintegy 2300 gyökre épül (Czakó Gábor: Magyarok

nyomában Juliánusszal). A magyar a világ legnagyobb szókincsű nyelvei közé tartozik (Czakó Gábor: Benső Trianon, 2015).

A magyar nyelv alapkérdései – bevezető megfontolások

Jelentés nélkül nincs nyelv. Az emberré válás során megalkotott nyelv a jelentések egységes rendszere, a nyelvalkotók szemléletének hangalakba öntött, megtestesült megnyilvánulása. Az első nyelv két alapeleme, a jelentés és a hangalak közül a jelentés az alapvető. Az első nyelv jelentéseinek egységes rendszerét az első nyelvet megalkotók szemlélete határozta meg. Ez a szemlélet az első nyelv esetében természetesen világszemlélet, hiszen az első társadalom, pontosabban az első emberi közösség az első nyelv megszületése által született meg. Bár nincs nyelv beszélt vagy írt, azaz nyelvi alkotóelemek, szavak és összefüggéseik nélkül, a nyelv alapvető lényege és éltető eleme legalapvetőbb szinten a szemlélet.

A megfelelő értelmezés, és ennek alapja, a megfelelő szemlélet éppúgy lényeges eleme a nyelvről gondolkodásnak, mint a nyelv tulajdonságainak ismerete. Megfelelő szemlélet, nyelvértelmezés nélkül nyelvünkről alapvetően hamis képet alkotnak nyelvünkről. Idegen lábakra helyezve nyelvünk járása megbicsaklik, elbizonytalanodik, a nyelvérzék romlásnak indul, és benne a nagy kincsek, őseink, eleink, nyelvalkotóink érzéseinek, gondolatainak, lelkületének, észjárásának foglalatjai látóhatáron kívülre kerülnek. Más szóval: a megvalósult nyelvalak, a forma is lényeges, de a mondanivaló, a tartalom az alapvető, a meghatározó. A nyelvi forma is csak a tartalom fényében érthető. Ha ezt a tartalmat félreértjük, ha csak részben értjük, ha idegen szempontok szerint közelítjük meg, a nyelvi forma, a hangalak, a nyelv kiüresedik, elveszti életerejét, sorvadni kezd. Téves, szűklátókörű és/vagy egyoldalú szemlélet alapján nyelvünkről felületes, részleges, illetve lényegében hamis képet kapunk akkor is, ha sok esetben a részletek helytállóak. A részben téves szemlélet is félrevisz, mert ami nem illik a részben téves keretek közé, azt figyelmen kívül hagyja, ami belevonható, azt pedig igyekszik az előírt szempontoknak alárendelni. Nyelvünk nyelvű megértésében és értékelésében tehát a legalapvetőbb maga az a szemlélet, amellyel nyelvünket szemléljük.

Testi szemeinkkel is ritkán látjuk a látóhatárt. Lelki szemeinkkel még nehezebb a feladat, hiszen szellemi látóhatárunk határait rendszerint nem érzékeljük, s így könnyen úgy vélhetjük, hogy az egészet látjuk, pedig csak azt látjuk, ami a látókörünkbe esik. Láthatatlan láthatár határolja gondolkodásunkat. De hogyan juthatunk ki az esetlegesen túlságosan szűk látókör korlátozásából? Csakis úgy, hogy erre a kérdésre figyelmet fordítunk, ha megkérdőjelezzük a régi látókört behatároló állításokat. Képesek lehetünk nézőpont-változtatásra, arra, hogy magasabb szintre, nagyobb összefüggések szintjére emelkedjünk. Ahogy a tudomány fejlődése során egyre mélyebb összefüggések felismerésére törekszik, úgy a nyelvünkről alkotott gondolkodásban sem tekinthetünk el a szükséges mélységű és eléggé széleskörű összefüggések megvizsgálásától.

Sokan úgy gondolják, a tudomány elsősorban tényeken alapszik. Csakhogy az is összefügg a szemlélettel, hogy mit tekintünk igazolt ténynek. Ahogy erre Pauler Akos is felhívta a figyelmet (Pauler 2001, 21-23), egy állítás, közlés, észrevétel akkor számít ténynek, ha nem mond ellent eddigi legszilárdabbnak vélt képünknek. Tapasztalati adatnak már csak azt fogadjuk el, ami nem mond ellent más tényeknek s így azok összességébe beilleszthető. „Amit „tapasztalati igazolás”-nak nevezünk, az voltaképpen sohasem egyéb, mint ily »beillesztési« kísérlet; ha ez nem sikerül, akkor két eshetőség közül választhatunk: vagy az új megfigyelés tartalmától tagadjuk meg a tényminősítést, vagy ha ez lehetetlen, akkor az adott tudományág eddigi tanításai közül hozzá kel! alkalmaznunk azokat, melyek vele ellenkeznek.

Ahelyett, hogy a „tény”-nek mint egy harmonikus rendszer megnyilvánulásaink fogalmát a tapasztalásból akarnánk igazolni, épp a tapasztalás az, amely a tény fogalmára épít — azaz csak azt fogadjuk el tapasztalásnak, ami a tény e fogalmával megfér” (Pauler 2001, 22). A tudományos tapasztalás elsősorban kritika, ésszerű vizsgálat, olyan válogatás, amely logikai alapelvekre épül (u. ott, 23). Más szóval: a szilárd, rendszerint végérvényesnek tekintett tény szemléletfüggő lehet, s hogy mikor az, ez külön vizsgálatot igényel. Ráadásul a tények nem egyformán fontosak. S hogy mely tények fontosak annyira, hogy figyelembe veendők, azt a szemlélet határozza meg – ahogy azt is, melyek a legfontosabb kérdések.

Mivel a nyelvet megalkotói az akkori világszemléletük alapján alkották meg, ezért nyelvünk kulcsa az a szemlélet, ahogyan őseink látták a világot. Mai legjobb belátásom szerint úgy gondolom, hogy **a nyelvünk megszületésekor nyelvünk megalkotóiban élő szemlélet nyelvünk forrása, lényege, éltető ereje**. S ha így van, akkor ebben a fejezetben a magyar nyelv fő jellemzőinek érzékeltetése után a legfontosabb feladat annak a módnak a felfedezése, ahogyan őseink látták a világot és megalkották nyelvünket. Nyelvalkotóinknak életünk egyik nélkülözhetetlen, lélekemelő és tudatemelő ereje a nyelv. Nyelvalkotóinkkal egy közösségben, egy nyelvközösségben élünk. Erkölcsi kötelességünk nyelvközösségünk megalkotóival tartani a lelki-szellemi-nyelvi folytonosságot. Nyelvünk minél egészségesebb, teljesebb, nyelvű éltetése elemi kötelessége mindenkinek, aki életvitelszerűen él a magyar nyelv adományával. Ahhoz, hogy élni tudjunk nyelvünk éltető erőivel, és nyelvünk életben maradásához, egészségének megőrzéséhez, életadó erőinek tovább-éltetéséhez magunk is hozzájárulhassunk, elengedhetetlen feladat nyelvünk természetes, eredeti összefüggésrendszerének és éltető erőinek feltárása. Ehhez a legelső, alapvető feladat a magyar nyelv alapkérdéseinek tisztázása.

A magyar nyelv alapkérdései

1. Melyek a magyar nyelv legfőbb jellemzői?
2. Található-e magyarázat arra, hogy miért épp ezek a magyar nyelv legfőbb jellemzői?
Ha igen, miben rejlik ez a magyarázat?
3. Létezik-e, s ha igen, miben rejlik a magyar nyelvet éltető erő?
4. Hogyan élhetünk minél teljesebben a magyar nyelvet éltető erővel?

Az első alapkérdésre már az előbbieken igyekeztünk választ adni. A többiekre a továbbiakban kerül sor. Mivel ezek a kérdések elválaszthatatlanok a magyar nyelv megalkotóinak szemléletétől, ezért ezeknek az alapkérdéseknek a megoldása szorosan összefügg a magyar nyelv eredetével és a magyar ősműveltséggel.

A magyar nyelv eredetének alapkérdései

1. **Melyik korban született a magyar nyelv?** Az őskorban (több, mint ötezer évvel ezelőtt), az ókorban (több, mint ezeröttszáz évvel ezelőtt), vagy a középkorban (kb. ezerszáz évvel ezelőtt)? Az őskorban, az ókorban és a középkorban más és más szemlélet uralkodott. Mivel a szemlélet a nyelv legalapvetőbb meghatározója, ez elkerülhetetlenül felveti a kérdést: melyik korban keletkezett nyelvünk?
2. **Hol, melyik és mekkora térségi körzetben született a magyar nyelv? A fejlett műveltség kifejlődésének kedvező vagy kedvezőtlen természetföldrajzi viszonyok között jött létre? Az egyes finnugor népekhez viszonyítva kis vagy nagy körzetre gondoljunk?**

3. **Hányan beszéltek a magyar ősnyelvet?** A finnugor népek létszámához képest kisebb, nagyobb vagy sokkal nagyobb népről van szó?

4. **Milyen lehetett az a magyar ősműveltség, amelynek az ősnyelv volt az első, máig maradandó alkotása?** Magas színvonalú, fejlett műveltségű, a maga módján fejlett szintű, a műveltség egyes lényeges terein a mait is felülmúló, vagy minden szempontból alacsonyabb szintű, kezdetlegesebb volt a mainál?

„A magyar nyelv finnugor eredetű szavaiból azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy az alapnyelvi népesség halászó-vadászó-gyűjtögető életmódot folytatott.” A magyarság vallási szókincséből az ELTE Finnugor Tanszékének „Az alapnyelv szóképzési csoportjai” című lapján <http://finnugor.elte.hu/?q=alszk> Klima László két szót emel ki: 'lélek', és 'hagy, hagymáz' (Bereczki 2003, 61 és Klima 2007 alapján). Mit gondolhat ennek alapján a magyarság ősvallására kíváncsi, de a finnugor nyelvészet megítélésében járatlan olvasó? Nyilván azt, hogy a magyarság elsősorban halászó nép volt, mint a finnugorok, s a magyar lélekhit legfőbb jellemzője a hagymázás önkívület volt. A továbbiakban látni fogjuk, milyen messze esik az ilyen elemek kiragadásával és más, az egész korabeli műveltséget alapvetően meghatározó eszmekör szavainak figyelmen kívül hagyása által keltett látszat a valóságtól.

Alapkérdéseink jelentős mértékben egyeznek a történeti nyelvészet alapkérdéseivel. A történeti nyelvészet alapkérdéseit Asya Pereltsvaig 2012-ben megjelent könyvében így fogalmazta meg (az indo-európai nyelvekre vonatkozóan): **hol és mikor beszéltek ezt a nyelvet? Hány ember beszélte? Milyen fizikai környezetben éltek és milyen kulturális hiedelmeik voltak?** (Pereltsvaig 2012, p.22) Úgy gondoljunk, nyelvünk és a magyarság fennmaradásának érdekében elkerülhetetlen, hogy a magyarság eljusson nyelvünk alapkérdéseinek megfogalmazásához és ezen alapkérdések megválaszolásához. Az alábbiakban erre teszünk kísérletet.

Alapkérdéseink szorosan összefüggenek egymással. Először a magyar nyelv megalkotásának korát vizsgáljuk meg a legfontosabb érvek fényében.

A magyar nyelv több, mint 10 ezeréves múltjának bizonyítékai

Benkő Lóránd, a Széchenyi-díjas magyar nyelvész, tudománytörténész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja „A honfoglaló magyarság nyelvi viszonyai és ami ezekből következik” című tanulmányában (ld: Honfoglalás és nyelvészet. 1997, 163-176) a következő tényekre hívja fel a figyelmet. „(E)z **a magyar nyelv, amelyet őseink a honfoglalással a Kárpát-medencébe magukkal hoztak, már akkor is rendkívül nagy szerkezeti távolságban állt a rekonstruálható ugor alapnyelvtől, vele a megértés egyetlen elemét sem tartalmazta. Ennél összehasonlíthatatlanul kisebb a különbség honfoglaló őseink nyelve és a mai magyar nyelv között.** Ez a körülmény azt jelenti, hogy a magyar nyelv- és vele együtt az e nyelvet hordozó, beszélő társadalom – **a honfoglalás előtt jóval nagyobb időt élt meg önállóságában, mint azóta máig... a honfoglaló magyarság akkor már egy régóta önállóan fejlődő, saját nyelvet beszélt, amely egyedi jellegével mutatja azokat a hatalmas időbeli távlatokat, melyek nyelvünknek úgynevezett ősmagyar – tehát kimondottan egyedi, magyar – korszakát jelentik.**” Más szóval: az 1100 évvel ezelőtti magyar nyelv „összehasonlíthatatlanul” nagyobb távolságban áll a „rekonstruálható ugor alapnyelvtől”, mint a maitól. Ez pedig azt jelenti, hogy **a feltételezett „ugor ősnyelv” korát 1100 évnél „összehasonlíthatatlanul” távolabbi múltra kell tenni.** Benkő Lóránd így folytatja: „Mindebből két dolog is következik. Az egyik európai összehasonlító jellegű. **A magyar nyelv**

nemcsak mai voltában, de már honfoglalás kori állapotában is **egyike azoknak a legrégebb idők óta önálló európai nyelveknek**, melyek máig fennmaradtak. Saját történeti körülményei közepette való fejlődése **sokkal nagyobb időtávlatú, mint akár Európa mai indoeurópai nyelveinek, akár uráli-finnugor nyelveinek legtöbbjéé.** – A másik következmény szemléleti és módszerbeli jellegű. **A magyar nyelvnek – és ezzel együtt persze a magyar népnek – az őstörténete nem mosható, nem keverhető össze az uráli-finnugor vagy akár ugor nyelvek és népek őstörténetével**” (Benkő 1997, 164.o.; e sorok szerzőjének kiemelései – G. A.). Más szóval: **A magyar nyelv önálló nyelvként legalább 6.000-8.000, de Benkő Lóránd becslése** – ha az „összehasonlíthatatlan” jelzőt mindössze egy kétszeres szorzóval vesszük figyelembe, annak ellenére, hogy az 1.000 és a 2.000 év kifejezetten összehasonlítható – **alapján is legalább 3.000 éve**, tehát sokkal régebb óta létezik, mint az önállóan létező indo-európai és uráli-finnugor nyelveinek legtöbbje. Ha csak kétszer akkora időtávon át létezett a feltételezett ugor nyelvcsaládból való kiválás után az önálló magyar nyelv, mint Árpádék óta – és Benkő Lóránd maga is ezt az rendkívül óvatos becslést említi – akkor is legalább i.e. 1000-ben már önálló magyar nyelvről kell beszélnünk. Tegyük hozzá, hogy a nyelvi változások időbeli mértékét vizsgáló tudomány, a nyelvi időrend tudománya – a glottokronológia – szerint a magyar és osztják nyelv szétválása i.e. 2210 körül történhetett (a feltételezett alapszókinccs jellemzésére kialakított ún. Swadesh-lista 28 %-os egyezése alapján, ld. Peter Sauli Piispanen 2012, 68). A glotto-kronológia becslése alapján tehát a magyar nyelv önálló léte legalább négyezer évre tekinthet vissza. Vegyük figyelembe azt a rendkívül lényeges körülményt is, hogy ez a becslés azon a feltevésen alapult, hogy a magyar nyelv ugyanolyan gyorsan változik, mint általában az indo-európai nyelvek. Ismert tény azonban, hogy az indo-európai nyelvek a magyarhoz képest jóval gyorsabban változnak. A mai angol nehezen érti meg a középkori angolt. Például az 1340-ből származó „Ayenbite of Inwyt” néven ismert költemény jóval kevésbé érthető, mint a magyar nyelv régebbi nyelvemlékei, például az 1195 körüli időszakból származó *Halotti beszéd*. A magyar nyelv lényegesen lassabb változását figyelembe véve a **glotto-kronológia becslése a magyar nyelv önálló voltára első közelítésben az indoeurópai nyelvek változási sebességéből adódó 4.000 évnél (lásd fentebb) legalább kétszer akkora, azaz 8.000 éves időtartamot ad.**

A Swadesh-Lee szövelemzés a nyelvi-családfa és a szavak egyenletes kikopásának elve feltételezésével a közös töre visszavezethető alapszavak alapján utal arra az eltelt időre, amióta a két nyelv egymástól elvált. Nem tökéletes az elmélet, de alkalmas arra, hogy két nyelv 'rokonsági' fokáról, mértékéről számszerű becslést adjon. Az egyenletes kikopási sebességet az amerikai indián és az eurázsiai ún. indoeurópai nyelvcsaládok alapján állapították meg. Swadesh és Lee szerint ez a kikopási sebesség **évezredenként száz alapszóból 14-et jelent**. Az indo-európai évezredenként 14%-os kikopási sebességet az uráli-finnugor nyelvekre vonatkoztatva Nunez (1989, 93) Hajdú Péter vizsgálatai alapján a finnugor és a szamojéd nyelvek szétválását i.e. 6000-10000 közé teszi. Az alapszavak „kikopási sebessége” a magyar nyelvben lényegesen kisebb, 100 szóból Cser Ferenc vizsgálatai szerint (Cser 2009) évezredenként legfeljebb 8-9 kophatott ki. Az elméletet az eredeti paramétereivel alkalmazva az ún. finnugor nyelvekre a magyar és a finn távolságára legalább 14, a magyar és a vogul, illetve osztják távolságára legalább 6 évezred adódott (Cser 2009). Vegyünk figyelembe egy további fontos tényt. „Adatolható ősi szavainknak ma 2%-a kihalt, illetőleg elavult szó” – írja az „Etimológiai szótár. Magyar szavak és toldalékok eredete” című könyv (főszerk. Zaicz Gábor, 2006). Adatolható szavaink időszakára 600-800 évet vehetünk. Ennek alapján ősi szavaink, vagyis **alapszókinccsünk kikopási sebessége évezredenként mindössze 3%, szemben az indo-európai nyelvekre vonatkozó 14%-kal** – vagyis a magyar nyelvben száz alapszóból évezredenként mindössze 3 kophatott ki. **A magyar nyelv tehát sokkalta szilárdabb az indo-európai nyelveknél.**

Benkő Lóránd (1997, 165) így folytatja: „a magyarság földrajzi elhelyezkedése szinte mindig a népvándorlás útvonalába vagy legalább annak a peremére esett, s e „huzatos” terület a népi-nyelvi érintkezéseknek tág tereket nyitott. Természetesen a nyelvi érintkezéseknek is pontos törvényszerűségei vannak, melyek a nyelvet beszélő nép történetére szintén fontos következményekkel járnak. A magyar nyelv története e tekintetben azt tanúsítja, hogy a magyarságnak a zöme hosszú önálló őstörténete folyamán sohasem juthatott nyelvi katasztrófába. *Olyan idegen nyelvet beszélő nép, amely vele bármikor érintkezésbe került, nyelvét lényegesen megingató, megmásító hatást a magyarságra sem gazdasági, sem társadalmi, sem katonai, sem politikai, sem műveltségi téren nem gyakorolhatott.*” (G. A. kiemelései). Mindez pedig azt jelenti, hogy a **legalábbis i.e. 1000-tól Árpádék Kárpát-medencébe érkezéséig tartó időszakban az eurázsiai síkságon, illetve közvetlen vonzáskörzetében élő magyarság nyelvét és életét „sem gazdasági, sem nyelvi, sem társadalmi, sem katonai, sem politikai, sem műveltségi téren” lényegében nem módosították e körzet korabeli nagyhatalmai, a szkíta, szarmata, hun, avar lovasnépek. Benkő Lóránd felismerésének fényében elkerülhetetlen a következtetés: ha legalábbis i.e. 1000-tól a magyarság térségében uralkodó szkíta, szarmata, hun és avar népek nyelve és műveltsége lényegében nem módosította a magyar nyelvet, ez csak úgy lehetséges, ha ebben a hatalmas körzetben a szkíta, szarmata, hun népek magyar nyelven beszéltek.**

Mindezt más eredmények is jelezték. A legújabb régészeti tények alapján ismertté vált (Grandpierre K. Endre-Grandpierre Atilla: Atilla és a hunok, 2006, 203-213), hogy ebben a Kárpát-medencétől Kínáig és Észak-Indiáig terjedő, több mint 10 millió négyzetkilométeres körzetben, legalábbis ennek nagyobb részén több, mint 5000 éven át a szkíták, 500 éven át a szarmaták, és további legalább 100 éven át a hunok, majd az avarok és a magyarok uralkodtak. A szkíta-szarmata-hun-magyar folytonosságot a régészeti és nyelvi tények figyelemre méltó sorozata támasztja alá. Buji Ferenc „*Ismeretlen eredetű szavaink*” (megjelent az Életünk folyóirat 2000/6-os számában, 545-554.o.) című tanulmányának számszerű eredményei is azt jelzik, hogy a szkíta, szarmata és hun népek mind magyarul kellett beszéljenek. Buji Ferenc megállapította, hogy „ismeretlen eredetű, a sztyeppe nyelvek szavaival azonos szavaink többsége semmiképpen nem lehet jövevényszó”. Hozzátette, hogy az „ugor”-nak nevezett ágat kézenfekvő lett volna elnevezni a tizennégymilliós magyarságról, hiszen az „ugorság” másik két népe, a hanti (osztják) és manysi (vogul) létszáma együttesen sem éri el a huszonkilencezret (!). Tegyük hozzá: nem tételezhető fel, hogy két ilyen kis létszámú és műveltségének fokát, történelmi szerepét tekintve a magyarsághoz képest sokkal kisebb jelentőségű nép nyelve jelentősen befolyásolta volna a közös alapnyelvet. Egy hasonlattal: ahogy a Mohácstól északra Csele-patak a Dunába ömlése nem indokolja, hogy a Dunát a Csele patak beleömlése után Csele folyónak nevezzük, úgy a hanti és manysi nyelvek összehasonlíthatatlanul kisebb szerepe indokoltá teszi, hogy a hanti és manysi nyelv kiválása előtti nyelvet „ugor” helyett **magyar nyelvnek** tekintsük és nevezzük.

4. kép. A „magyarság szállásterülete” nevet egyes finnugor elméletet valló nyelvészek egy, az Ural hegység déli csücskénél található körzetnek adták (Nanovfszky 2000, 4). A térképen azonban a „magyarok szállásterülete” 1500-1800 évvel későbbi viszonyok közé került. Tény, hogy a Bizánci Birodalom nem i.e. 1000-200-ig állt fenn, mint a magyarság állítólagos „szállásterülete” az alábbi térképen, hanem i.sz. 330-tól 1453-ig, a Kazár Birodalom pedig az i.sz. 7. századtól a 10. századig, a Bagdadi Kalifátus pedig i.sz. 750-ben jött létre. Minden bizonnyal az i.sz. 830 körüli viszonyokat mutató történelmi térképre ültették rá, megtévesztően, a „magyarság szállásterülete” nevűnek feltüntetett, 1000-1800 évvel korábbi körzetet. Felmerül a kérdés: milyen nép(ek) élt(ek) az i.e. 1000 és i.e. 200 között az Ural déli vidékén és tágabb szomszédságában? A történelemből és a régészetből ismert a válasz: ez a nép a szkíta nép. Szkítia az az ország, amely a magyarság finnugor elmélet szerinti, i.e. 1000-200-ig fennálló „szállásterületét” körülveszi. Ez pedig azt jelenti, hogy a finnugor elmélet szerinti magyarság az i.e. 1000-200 időszakban Szkítiában, az i.e.200-i.sz.300 közötti időszakban Szarmatiában, i.sz. 300-500 közötti időszakban Hunniában élt. Ez pedig elég fontos tény ahhoz, hogy felhívjuk rá a figyelmet.

Korát megelőzve, Benkő Lórándhoz hasonló következtetéseket már Nemesdedinai Zsuffa Sándor is levont 1942-ben megjelent, „A magyar nyelv nyelvrokonságai” című művében. *A finn és a magyar nyelv rokonsága olyan halvány, írja, hogy a rokonság bizonyítékait még a szakember is csak nagyítóval tudja felismerni.* Ellenben a német és norvég, vagy akár a szláv és latin nyelv között a nyelvrokonság mérve oly nagy és feltűnő, hogy azt a laikus is könnyen felismeri. S hozzáteszi: „Miután a latin, szabin nyelvet beszélt iráni törzsek és a szintén iráni eredetű szláv törzsek Kr. e. kb. a 2. évezredben váltak szét és mert *a mai latin és a mai szláv nyelv között a nyelvrokonság mérve legalább hússzor akkora, mint amilyen a magyar és a finn-ugor nyelvek között kimutatható,* a magyar és a finn-ugor népek őselejének szétválása óta legalább 7-8.000 év telt el” (u. ott 18.o.; G. A. kiemelése).

Juhász Zoltán és munkatársai összekapcsolt népzene-elemző és genetikai vizsgálatokkal mutatták ki, hogy a magyar népzene valóban közeli rokonságban áll a dakota indiánok népzenejével és genetikai jelzőivel (Juhász Zoltán: A magyar népzene Eurázsia és Amerika zenei térképén. Magyar Művészet 2014, 37-48). S hozzáteszi: „Számos, ma Eurázsia és Amerika bizonyos őshonos népeinél párhuzamosan élő dallamtípust *legalább 12 000 éves közös múltra vezetünk vissza,* hiszen az uralkodó elméletek szerint a két földrész közti népeösszmozgás a Bering – földnyelv víz alá kerülésével kb. ennyi ideje szűnt meg”. Kimutatták azt is, hogy a Kína Jiahu tartományában talált, megszólaltatható, i.e. 9000 körüli korból származó 7 játszólyukú csontfurulya hangsora megfelel a magyar népzene ősrétegének (Zhang et al, 1999; Juhász 2014, 46). Ha a fejlett, ereszkedő, kvintváltó pentaton népzene ezen korszakában, i.e. 9000 körül már léteztek magyar népdalok, akkor léteznie kellett a magyar nyelvnek is.

László Gyula „Őstörténetünk legkorábbi szakaszai” (1961) című könyvében hasonló következtetésekre jutott. „*Az urali nyelv kialakulása legalább 8-10 ezer évvel időszámításunk előtt meg kellett kezdődjék (nyilvánvalóan még sokkal előbb)*”. Az őskőkor emberei „sűrűbb rajokban éltek a dél-orosz sztyeppén és a felette kialakuló erdősávban”, s felhatoltak az Okáig és a Kámáig is (László 1961, 189.o.). László Gyula felfigyelt arra, hogy *az altáji szóréteg annyira egyenletesen oszlik el valamennyi urali nyelvben, és ebből arra következtetett, hogy egy egységes nyelvet beszélő néptől kellett erednie.* Életföldrajzi szavainkat rávetítve a növényföldrajzi viszonyokat tükröző pollen-térképre, eljutott ahhoz a

feltevéshez, hogy *a mai magyarság elődjeinek körzete a Közép-Lengyelország és az Oka folyó közti területtel azonosítható.*

5. kép. A magyarság elődjeinek körzete László Gyula (1961, 189) szerint a Közép-Lengyelország és az Oka folyó (a Volga mellékfolyója), nagyjából az Elba és a Volga folyók közötti területtel azonosítható. Nemrég Klima László (1996) is hangsúlyozta a nagy területű őshaza létét. Ez a nagy területű, Kelet-Európa java részére kiterjedő magyar őshaza nincs átfedésben a magyarság 4. képen feltételezett őshazájával. Kizárják vagy kiegészítik egymást?

A magyarság alapnépességét a szvidéri kultúrából származtatta (u.ott, 189-193.o.). Napjainkban a szvidéri kultúra szerepének vizsgálata az uráli őstörténetben aktuálisabb, mint valaha – tette ehhez hozzá az ELTE Finnugor Tanszékének honlapján Klima László 1996-ban, kiemelve: „Olyan nyelvészeti elképzelés kidolgozását láttam szükségesnek, amely *nagy alapterületű őshazában* is elképzelhetőnek tartja egy többé-kevésbé egységes alapnyelv kialakulását” (Klima 1996). Ha a magyarság elődei az urali őshazában éltek, és az uralinak nevezett ősnyelv egységes volt, akkor a magyar nyelv eredete – a fentiek fényében, hogy szó szerint idézzünk, „nyilvánvalóan” – az i.e. 8-10 ezer évnél sokkal régebbi múltra nyúlik vissza, és *az e nyelven beszélő nép nagy alapterületű őshazában élt*. Tekintettel arra, hogy az urali nyelvek közé a magyar nyelv mellett a magyarságnál lényegesen alacsonyabb létszámú néppel bíró szamojéd, finnugor nyelvek tartoznak, és ez az időszámításunk előtti évezredekben még sokkal inkább így lehetett, a Duna folyó fő ágának elnevezéséhez hasonlóan *az urali nyelvet elsősorban magyar nyelvnek tekinthetjük*. Vegyük figyelembe, hogy – például az alább jelzett tények szerint – *a finnugor nyelvek sokkal változékonyabbak a magyarnál*. Pápay József manysi tolmácsa alig ötven évvel később nem értette a Reguly Antal 1851-ben gyűjtött manysi közlések nyelvét. Továbbá a néhány ezer ember által beszélt hanti nyelv tizennégy (!) olyan nyelvjárásra oszlik, amelynek beszélői meg sem értik egymást. A hanti nyelv erős nyelvjárási tagoltsága az oka annak, hogy jelenleg öt irodalmi nyelv van érvényben (Fejes é. n). Ezzel éles ellentétben a jóval nagyobb létszámú magyar nyelvű közösség nyelvjárásainak beszélői könnyen megértik egymást. A magyar nyelv egyes népcsoportokban előforduló változatainak, tájszólásainak eltérése sokkal kisebb, mint például a finnugor vagy a germán nyelvek esetében.

A magyar nyelv mind térben, mind időben rendkívül szilárd és egységes, annak ellenére, hogy egyedülállóan ősi múltra tekinthet vissza. A magyar nyelv egyedülállóan szilárd, rendkívül lassan változó voltára vonatkozóan legrégebbi nyelvemlékeink is fontos bizonyítéknak tekinthetők, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy ősi rovásírásunk lecserélése során a latin írásmódra a latin ábécé sokkal szűkösebb volta miatt nem volt egyértelmű a magyar szavak átírása. A magyar nyelv gyökrendszere, szóbokrai, és a

szóképzési logikájában megnyilvánuló egységesség és következetesség rendkívül megnehezíti a magyar nyelv egységes rendszerének változását. Amíg ugyanis a szóhasználat egyes esetekben viszonylag gyorsan változhat, a sok szóra kiterjedő, nagyobb nyelvtani egységek, például a szóbokrok változása már sokkal nehezebben idézhető elő. Ahogy könnyebb egy falevelet elmozdítani, mint egy ágat, és könnyebb egy ágat elmozdítani, mint egy fát, úgy a magyar nyelv jelentősebb változását az egymással is szerves összefüggésben álló szóbokrok és szóbokor-családok rendkívül megnehezítik. Czakó Gábor kiemeli, hogy környékünkön 1100 éve rokontalan nyelvünk, akárcsak zenénk, benső erejéből tartja fenn magát az idegen közegben. Kodály Zoltánt idézi, aki felhívta arra is a figyelmet, hogy zenénkben ugyanígy nem különültek el nyelvjárások (Czakó 2009, 55). A változtató hatások megtorpannak, lelassulnak egy-egy szócsoporthoz, mert olykor száznál több szónak és a bennük rejlő szemléletnek egyszerre kellene módosulnia. A gyökrend a nyelv benső, megtartó ereje. Mivel *a magyar nyelv mind az indo-európai, mind a finnugor nyelvcsalád nyelveinél jóval egységesebb és változásai évezredek léptékben jóval lassabbak, a magyar nyelv sokkal nagyobb mértékben őrizhette meg mind önállóságát, mind ősi alakját, mint ezen nyelvek többsége*. Ez pedig azt jelenti, hogy az időben visszafelé haladva **a magyar nyelv sokezer évvel ezelőtti változatát is joggal nevezhetjük magyarnak**.

Mielőtt tovább mennénk a magyar nyelv ősiségének, s ezzel kapcsolatban Duna szavunk magyar eredetének vizsgálata felé, ki kell térjünk a török és a magyar nyelv viszonyának régóta vitatott kérdésére.

A magyar és a török nyelv kapcsolatáról

A tortenelemportal.hu-n megjelent, *Török eredetű-e a magyar nyelv?* című cikk a magyar nyelv múltjára vonatkozóan rendkívül fontos tényekre hívta fel a figyelmet. „A magyar nyelv igeragozásának nagyon jellemző és szabályosnak mondható rendszere az altáji és az uráli nyelvelméletet is befolyásoló kulcsprobléma” – jelentette ki Mátéffy Attila turkológus Ankarában a Török Nyelvi Intézet által rendezett „A Török Nyelv 7. Nemzetközi Konferenciája” (VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı) című konferencián 2012-ben Ankarában. A magyar szakember a négyévente megtartott tudományos konferencián a magyar nyelvben megtalálható ótörök eredetű igei állományt vizsgálta és hasonlította össze a más nyelvekből átvett igékkel. Mátéffy Attila kifejtette, hogy a magyar nyelvben az *idegen eredetű* igéket esetlegesen egy magánhangzóval és rendszeresen egy 'l' igeképzővel látjuk el, „vagyis *az átadó nyelv eredeti igéjét névszóként értelmezzük és ragozzuk tovább*.” Így például a latin, ('defini'+ál, latin: 'definire'), a német (rajz+ol, német 'reißen'), és az angol (dopping+ol, amerikai angol 'doping') nyelvekből átvett igéket. Ezekkel szemben a magyar nyelvben megtalálható, nagyszámú, állítólag ótörök (vagy annál korábbi) eredetű igét külön képző nélkül használjuk, vagyis az igető után közvetlenül az időjel, majd a személyrag következik. Például: arat-; árt-; bocsát-; csökken-; dől-; ér-; gyűjt-; ír-; kés(ik)-; örül-; seper-/söpör-; stb. A magyar nyelv ótörök eredetűnek vélt igéi úgy ágyazódnak bele a magyar nyelv igerendszerébe, mint az uráli elmélet hívei szerint a finnugor eredetű igék, vagyis nem alkalmazzák azt a jellegzetes képzőt, ami az idegen eredetű igéknél előfordul.

Mátéffy Attila kifejtette azt is, hogy a magyar nyelv jelen idejű igeragozása valamelyest hasonlít a szláv nyelvek és a német nyelv igeragozásához annyiban, hogy az igető után személyragokat használ, szemben pl. az angol nyelvvel. Ezáltal szerkezetileg lehetséges lett volna, hogy a német és szláv eredetű igék tőalakjukban kerüljenek be a magyar nyelvbe, de mégsem úgy kerültek be, hanem ezeket is egy igeképzővel látjuk el. Ez nagy különbség az ótörök eredetű magyar igékhez képest. Pl.: német mach+en → mach+in+ál a magyarban.

Felmerül a kérdés: „mi az oka annak, hogy a magyar nyelv – az uráli elmélet szerint átvett (szerk. megj.) – ótörök (vagy régebbi) eredetű igéi ugyanolyan rend szerint vannak használatban, mint a finnugor eredetűnek tartott igék, míg a más nyelvekből átvett igéket teljesen más szabály szerint használjuk?” – írja a tortenelemportal.hu „Milyen eredetű a magyar nyelv? – konferencia Ankarában” című cikkében (Történelemportal 2012).

Vegyünk most figyelembe néhány alapvető tény, ami a magyar nyelv múltjának megítélésében elengedhetetlen. Az egyik a török (türk) népek nagy létszáma, amely becslések szerint mostanában 160-250 millió körüli. Hayrullah Yigitbasi török történész, egyetemi oktató, a magyar–török kapcsolatok szenvedélyes kutatója szerint „ugyanarról a területről indultunk. **Háromezer török szó biztosan van a magyar nyelvben, a nyelv alapjaiba beépült kifejezések, a nyelvtani rendszere pedig szinte ugyanaz, mint a töröké. Ugyanaz a nyelvi logika, a nyelvtan, mint a törökben.** A török néphagyományban – a kazakoktól a türkméneken át a macedóniai törökökig – él a magyarokkal való testvériség legendája. A legendák pedig idővel sokszor igaznak bizonyulnak. A magyarszeretet több ezer éve szerves része a török hagyományoknak” (Yigitbasi 2013). Nem véletlen, hogy **a török és türk népekben ma is él a hun eredet-tudat**, és a magyar népet testvérnépnek tartják (Hayrullah Yigitbasi, 2013). Ezzel összefüggésben érdemes Bencze Lóránt nyomán felhívni a figyelmet Czákó Gábor megállapítására: »A TESZ [A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára] szócikkeinek leggyakoribb kijelentései: „eredete ismeretlen”, „török származtatása téves”« (Bencze 2008).

Ezek alapján megerősödik az a benyomásunk, amit már előző munkánkban is sokszorosan alátámasztottunk: a hun és a magyar nép szoros rokonságban álló, hasonló vagy azonos nyelvű népek tekinthetők. Ennek alapján **a magyar nyelvcsalád 2000 évvel ezelőtt nagyságrendekkel nagyobb létszámú népet foglalt magába, mint a korabeli finn és ugor népek összesen.**

A magyar nyelvet a múltban beszélők számának becslése és térbeli körzetének behatárolása

6. kép. A korabeli (i.sz. 150 körüli) Szkítia az ókori térképészet legfontosabb képviselője, Ptolemaiosz görög földrajztudós és csillagász térképén. Kétféle Szkítiát tüntet fel: az európai Szkítiát (Scitia intra Imaum), amely az „arsi” (szkíta) nép és az Alpoktól a

Kárpát-medencén át a Meótságig kiterjedő Pannónia (lakója a szarmata és a dák nép) és az Ural hegység közötti körzet, valamint az ázsiai Szkítiát (Scitia extra Imaum), amely az Uráltól a turkok és Hungaria körzetétől a Csendes-ócéánig, délen Ordos körzetéig és a kínai Nagy Falig terjed. A korabeli Ázsia jelentős részét szkíta-magyar népek élnek: az arsik, arshik, arsikannik, a mai Irán területén a pártosok, az Indus folyónál a kusánok, az Ural hegység délnyugati csücskénél az alánok, a Volga folyónál a csuvasok. Ptolemaiosz térképén a finnugor népek 2000 évvel ezelőtt egyáltalán nem szerepelnek. Úgy tűnik, az akkori legalaposabb ismeretek szerint az állítólagos finnugor „alapnyelv” hordozói nem számítottak említésre méltó népeknek – éppen fordítva, mint a 4. képen.

Tudjuk, hogy a történelemben a hunok, görög nevükön szkíták, óriási szerepet játszottak, a korabeli világ meghatározó műveltségét és haderejét adták (Grandpierre K. E. – Grandpierre A. 2006 77-171, 203-213). A finn és az ugor népek történelmi szerepe az ókorban és a középkorban a szkíta-hun-magyar néphez képest sokkal kevésbé jelentős. Nem tévedünk sokat, ha azt állítjuk, hogy az ezer évvel ezelőtti és még korábbi múltban a finn és „ugor” népek létszáma, műveltsége és jelentősége összehasonlíthatatlanul kisebb, mint a szkíta-hun-magyar népe. Így tehát *a magyar nyelvet beszélő nép 2000 évvel ezelőtt a korabeli finn nyelvet beszélőnél nagyságrendekkel nagyobb létszámú volt.* Nem véletlen, hogy a Kínai Nagy Falat nem a finnek és nem az ugorok, hanem a hunok ellen építették. Nem véletlen, hogy Hérodotosz ókori görög történetíró egyik (negyedik) könyvét nem a finneknek vagy az ugoroknak, hanem a szkítáknak szentelte. Kétségkívül a hun nép, melyet az ókori görögök szkítának (3. kép, Ázsiai vándorlások), és amelynek egy későbbi népcsoportját szarmatának nevezték, az időszámításunk előtti és utáni évszázadokban a világ egyik legnagyobb létszámú népessége volt. Bár ez a kérdés az egész világtörténelmet illetően nagy jelentőséggel bír, mégis Thompsonon kívül tudunkkal fel sem vetették (Thompson 2003). Könyvünkben éppen ezért több, független módszerrel, korabeli dokumentumok alapján becsültük meg a hun nép létszámát, és ezt nagyságrendileg *legalább 20-30 milliós*nak találtuk (Grandpierre K. E. – Grandpierre A. 2006, 203-214).

A hunok több tízmilliós népe nem tűnhetett el nyom nélkül. Legvalószínűbb, hogy legalábbis részben fennmaradt egy olyan népben, mint a magyar, amely Árpád korában Európa vezető hatalma volt, hiszen mind a Bizánci, mind a Német-Római Birodalom évtizedeken át éppúgy adófizetőnk volt, mint párszáz évvel azelőtt Atillának is. Másrészt sok jel arra utal, hogy a hunok ázsiai körzetéből feltűnő, nagy létszámú türk nép, akik alapvetően nem mongoloidok, nem is lehettek mások, mint az abban a körzetben évezredek óta élő hunok utódai, tehát nyelvük is a hun nyelv utóda kell legyen.

Vegyük figyelembe azt is, hogy a magyar jellegű, lá-pentaton népzene a mai Kína területén legalább 9000 éves múltra tekinthet vissza. Ha a finn-magyar rokonság valóban fennáll az alapszókincsben és a névszó- és igeragozásban, akkor a finnek a magyarságtól való több, mint 12 ezeréves elválását genetikai tények alapján bizonyítottak véve (Rootsi et al. 2006) *az alapszókincs és a közös ragok több, mint 12 ezerévesek.* A magyar-finn együttélés kora így több, mint tízezer évvel ez előttre tehető. Ez a megkerülhetetlen tényeken alapuló következtetés magyarázatot ad arra a Róna-Tas András és Mátéffy Atilla által kiemelt tényre, hogy miért nem kezeli a magyar igeragozás a finn nyelvben is megőrződött szavakat idegenként. Magyarázatunk a következő: *azért nem kezeli a magyar nyelv az őtörökben is jelen levő, szóban forgó szavakat idegenként, mert ezek a szavak is magyar szavak, a törökbe hun közvetítéssel kerültek. „A magyar nyelv igeragozásának nagyon jellemző és szabályosnak mondható rendszere az altáji és az uráli nyelvelméletet is befolyásoló kulcsprobléma”*

(Történelemportal 2012) – s a fenti tények fényében valóban, mind az uráli, mind az altáji nyelvi családfát alapvetően újraértékelő tényekről van szó. Ha a magyar és a török népek hun-magyar eredetűek, akkor a magyarság létszáma kétezer évvel ezelőtt a korabeli finnek létszámát több nagyságrenddel, legalább százszorosan meghaladta. Így tehát a magyar népesség korabeli létszámának alakulását hatalmas folyamathoz hasonlítva a finn ágat több ezer évvel ezelőtt egy lényegesen kisebb mellékágnak tekinthetjük. Ahogy a Duna folyót nem nevezzük át a Dráva Dunába torkollása után Dráva folyónak, ugyanúgy a magyar nyelvet a finn és ugor nyelvek magyarból kiválása előtt nem nevezzük át finnugor nyelvnek. Ezt a következtetést megerősíti a magyar nyelv különösen szilárd volta. Így pedig **nemcsak az „ugor”, hanem az „uráli” vagy „finn-ugor” és az „altáji” nyelveket, vagyis az egész ural-altáji nyelvcsaládot egyaránt a legősibb, legmeghatározóbb és legnagyobb főágáról magyar nyelvnek kell tekintenünk.** Ezek a tények szorosan összefüggenek azzal a már előbb említett ténnyel, hogy a szkíta-szarmata-hun nyelvek jövevényszavai nem mutathatók ki a magyar nyelvből – dacára a magyar nyelv legalább 6000 éves önálló létezésének (Benkő 1997), az eurázsiai síkság nagy részére kiterjedésének (László 1961, Pusztay 1997, Grandpierre K. E. -Grandpierre A. 2006, Juhász 2014).

Milton Nunez 1989-ben közzétett tanulmányában a nyelvészeti kronológia alapján úgy érvelt, hogy a finnugor és a szamojéd nyelvek szétválása i.e. 6000-10000 előtt következett be. Ennek alapján az „uráli”, helyesebben magyar nyelv több, mint 10 ezer éves múltra tekinthet vissza (Nunez 1989). A genetika, a régészet, a népzene-kutatás és a nyelvészet tehát sokoldalúan és egybehangzóan jelzi a magyar és a finn nép több, mint tízezer éves voltát és ázsiai jelenlétét. A régészet szerint az első íjlesztő nép, jellegzetes nyílhegyeiről „gravetti” néven emlegetett műveltség népe minden bizonnyal a Kárpát-medencéből indult ki i.e. 35-40000 körül (Gábor Miklós 1987, 110). Ez a magas műveltségről tanúskodó nép hagyta hátra a Kárpát-medence körzetében a Willendorfi Vénuszt, a Dolni Vistovice-i, Mladec-i anyaistennő-szobrokat, a szungíri királysír (Grandpierre Atila: Királyi mágusok ősnépe: a magyar, 2007, 75-79) leleteit éppúgy, mint a Kelet-Európa, Észak- és Közép-Ázsia nagy részére kiterjedő őskőkori, majd mezolitikus és újkőkori műveltségeket. A szungíri leletről érdemes tudni, hogy a 60 év körüli férfit *keresztpántos koronával, zsinóros mentében, a magyar Szent Koronán látható Nap-jelképpel azonos jelképeket ábrázoló tárgyakkal és jogarral* temették el (Grandpierre 2007, 75-77). Ezt a szungíri leletet a feltáró régészek a korabeli *uráli népnek* tulajdonítják. Ez pedig azt jelenti, hogy **az „uráli”-nak nevezett nép, amelynek létszámát a fentiek fényében túlnyomórészt a korabeli magyarság adta, legalább huszonötezer éves múltra tekinthet vissza az eurázsiai síkság több mint 8 millió négyzet-kilométeres térségében.**

Összegezve: a szkítának nevezett hun-magyar nép legalább huszonötezer éves múltra tekinthet vissza, s térbeli körzetét illetően egészen Atila világbirodalmának bukásáig, i. sz. 453-ig *a korabeli világ legnagyobb területű országában élt, ekkoriban legalább 20-30 milliós népként.* Ezt a több tudomány egybevágó eredményei alapján levont következtetésünket ismert történelmi feljegyzések is alátámasztják. Kétezer évvel ezelőtt egész Közép-Ázsiában egy nyelvet beszéltek, hiszen azt írja a kétezer évvel ezelőtt élt híres görög történétíró, Strabon (Geographika, XV, II. 8, 1977, 751.o.), hogy „Ária kiterjedt Médiának és Persiának egy részére, úgy szinte Bactriának és Sogdiának déli részeire, és az itt lakók mindnyájan egy nyelven beszéltek, csak kevés különbséggel” (Kiss Bálint 1839/2012, 13.o). A *szogd, dák, massagéta, indo(szkíta) népek Curtius Rufus szerint is egyazon nemzethez tartoznak* (Curtius Rufus, 1828, 286. o.). A szicíliai Diodoros Siculus (Kr. e. 40 körül) azonban azt írja: „A szkíták mítoszuk szerint a Föld szüzétől és Zeusztól származnak, egyik gyermekük a Szkíta nevet kapta. Ennek a királynak utódai között voltak Palus és Napes, később leszármazottaik meghódították a Tanais (GA: az ókori görögök „Tanais” alatt hol a Don, hol a Duna folyót

értették) mögötti körzetet egészen Tráciáig, másrészt kiterjesztették hatalmukat Egyiptomig kiterjesztették a birodalmukat keleten az óceánig, másrészt a Kászpi tengerig és a Meótiusz tóig, nagyon erőssé váltak, nemes királyaik lettek, az egyikőtől származik mind a szaka, másiktól a masszagéta, ismét másiktól az arimasz név.” (Diodoros Siculus II. 43.) A masszagéták a magyarokkal azonos népnek számítottak az ókorban. Ezt a tényt legutóbb Király Péter nyelvész emelte ki Thomas Spalatensis, 1268 körüli történetíró „A magyarok megérkezéséről (De adventa Hungarorum/Ungarorum”) című műve alapján: „Majdnem ugyanekkor a masszagéták népének egy része kivonult arról a területről, amelyet magyarnak (Mageria) mondanak...egész Pannóniát a Duna mindkét partján elfoglalta” (ld. Király Péter 1997, 112). Prokopiusz VI. századi bizánci író, a hunok kortársa azonosítja a hunokat a masszagétákkal: „a masszagéták, akiket mi hunoknak hívunk” (Procopius 1916, 105); Atila hunjairól pedig így ír: Atila masszagéta szkítái fegyveres csapást mértek Aetius haderejére (Procopius 1916, 41). Ha figyelembe vesszük, hogy a masszagéta nép hun-magyar nép volt, és Atila hunjai a mai Kína területéről érkeztek a Kárpát-medencébe, valamint figyelembe vesszük, hogy a szogd, dák, indoszkíta népek ennek a népnek a nyelvén beszéltek, akkor Diodoros Siculus, Strabon, Curtius Rufus és Procopius adatai nyomán kirajzolódik előttünk a magyar nyelv 1500-2000 évvel ezelőtti körzete a Kárpát-medencétől Kínáig és Észak-Indiáig (7. kép).

7. kép. A magyar nyelv körzete 1500-2000 évvel ezelőtt Diodórosz, Strabón, Curtius Rufus, Procopius és Thomas Spalatensis adatai alapján a Kárpát-medencétől Kínáig Közép-Ázsián át Észak-Indiáig terjed (még be kell rajzolni ezen szerzők által jelzett körzetek egyesítésének határát ezen a térképen).

Már láttuk, hogy a magyar nyelv osztják nyelvtől különállásának kora: több, mint 6 ezer év (Benkő 1997). Azt is láttuk, hogy a magyar nyelv körzete a finnugor elméletben szokásosan feltételezett viszonylag kis körzetenél jóval nagyobb kell legyen, kiterjedve Kelet-Európa legnagyobb részére (László 1961, Klima 1996). Ehhez jön most újabb adalékként a hun-magyar nép 1500-2000 évvel ezelőtti, 30 milliós létszáma, és ehhez kapcsolódóan az Ősi Magyarország kiterjedése a mai Kína körzetétől Közép-Ázsián át a Kárpát-medencéig. Láttuk, hogy Szkítia fennállása i.e. 5500-tól i.e. 300-100-ig számítható (lásd Grandpierre K. E. – Grandpierre A. 2006; Grandpierre A., 2010), s ezt ugyanebben a körzetben (8. kép).

8. kép. Szkítia kiterjedése az i.e. 1000-100 közötti időszakban a régészeti leletek alapján, a Kárpát-medencétől a Kína és Mongólia szomszédságában fekvő Bajkál-tóig. A Magyar Nemzeti Múzeum kiállítási vezetője. A térkép német nyelvű eredetijét Doris Bordon készítette.

Szkítiát lényegében ugyanezzel az össznépséggel, csak éppen a szarmata nép vezetése alatt fennálló Szarmatia (9. kép) követte.

9. kép. Szarmatia Wilkinson térképe alapján. Robert Wilkinson 1801-ben készítette el az ókori Szarmatia térképét, amely David Rumsey "Historical Map Collection" című gyűjteményében Sarmatia Antiqua néven található a hálón. A szarmaták országa az Elbától és az erdélyi Dákiától a Kaukázusig és a Kaszpi-tótól keletre fekvő Szkítiáig terjed. A szarmaták vezető szerepét (kb. i.e. 300-i.u. 350) később a hunok vették át.

Szarmatiát ugyanabban a körzetben, lényegében ugyanazzal a népséggel a hun vezetés alatt fennálló Hunnia követte (10. kép).

10. kép. Hunnia kb. i.e. 1200-i.u. 100 között kiterjedt a Kárpát-medencétől Koreáig és Észak-Indiáig, magában foglalva Közép-Ázsiát, a masszagéta hunok, kusánok, jüecsik királyságait.

Láttuk, hogy *mindegyik nyelve magyar kellett legyen ahhoz, hogy ez a 6 ezeréves együttélés ne hagyjon nagyon mély nyomokat, idegen beütéseket* (Benkő 1997, Buji 2000). Következésképpen, mivel a Közép-európai Duna, a Kelet-európai Don, a Dnyeper és a Dnyeszter több, mint 5000 éven át magyarul beszélő szkíta-hun-szarmata-magyar népek

területén található, indokolt, hogy ezek a folyónevek a szkíta-magyar nyelv alapján értelmezhetők. Valóban, már ezelőtt is felvetették (Koch 2006, 569), hogy ezek a folyónevek szkíta eredetűek lehetnek. Eredményünk összhangban áll azzal, hogy ezek a folyónevek Peust (2015) szerint nem indo-európai eredetűek. *Európa és az egész eurázsiai síkság jelentős részének ősnépe mindezen bizonyítékok alapján egyazon nyelven beszélt, és ez a nyelv a magyar nyelv.* Hatalmas lélekszámú népről van tehát szó. Egy ilyen hatalmas népesség az egész körzetben – és egész befolyási övezetében – mély nyomokat kellett hagyjon e hatalmas körzet egészében a későbbi nyelveken, egészen máig hatóan. Más szóval, a fentebb bemutatott nyelvészeti, valamint a korábbi fejezetekben ismertetett, a fentiekben csak jelzett genetikai, régészeti, népzenei tények fényében megalapozottnak kell tekinteni azt a megállapítást, hogy *az uráli-finnugor nyelvek alaprétege a magyar nyelv.* Más szóval: a magyar nyelv az uráli-finnugor nyelvcsalád alapnyelve.

Mindezt alátámasztják azok a genetikai eredmények, amelyek szerint a finnek őshazája – az N haplocsoport Y-kromoszómájának vizsgálatai szerint – Délkelet-Ázsiában volt 10-20 ezer évvel ezelőtt, és a finnek elődei mintegy 12-14 ezer évvel ezelőtt léphettek be a mai Kína területéről indulva Európába (Rootsi et al. 2006).

Következtetésünk szerint a magyar nyelv rendkívül ősi, több, mint 10 ezeréves. Összehasonlításképpen, az angol, német, francia, szláv, török nyelvek kora körülbelül 1500 év. Például az angol nyelv legrégebb rétege, az „Old English”, Albert C. Baugh and Thomas Cable „A History of the English Language” című könyve (Baugh 1951, pp. 60–83) szerint i.sz. 450-től 1150-ig tartott. A görög és a latin nyelv kora körülbelül 3000 év. A sumér nyelv kora kb. 5100 év (az archaikus sumer nyelv korát i.e. 3100–2600 közötti időszakra teszik, http://history-world.org/sumerian_language.htm). Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a fentiek fényében komoly érvek szólnak amellett, hogy a legalább 10 ezeréves magyar – a legősibb nyelv. S ha a magyar a legősibb nyelv, akkor – és ez nem lehet másként – az emberiség első nyelve.

Az emberiség első nyelvének eredete egyesek szerint a tudomány legnehezebb problémája (Christiansen and Simon 2003, 77–93). Ezért ennek a kérdésnek a vizsgálata további körültekintő és alapos előkészítést igényel.